

אבירי הנשולחן הנגול

ניצשה אמר ששני המוסדות המוצלחים ביותר בעולם הם הכנסיה הקתולית וסגלי הקצונה של הצבא הפרוסי. על מישקל זה אפשר לומר שאחד המוסדות המוצלחים ביותר בתולדות המדינה היה המטכ"ל של 1967. בניצוחו של הרמטכ"ל יצחק רבין.

היה מעניין להסתכל בפניהם של אנשים אלה, כאשר ישבו השבוע מסביב לשולחן העגול של תוכנית מוקד בטלוויזיה. השערות האפיריו והלבינו, השי נים עשו את שלהן, וגם הלבוש האזרחי אינו מחמיא כמו המדים. אבל הם היו עדיין אותם האני שים.

רבין

לא היתה זאת אסיפה של גאונים, כמה מהם רחוקים מאוד מתואר זה, ואחרים מהם בינוניים בהחלט. כמה מהם היו ונשארו דמויות בולטות מאוד. אך כסך הכל, כמוסר, הם היו המטכ"ל הנוב ביותר עדיין אי פעם לצ"ה"ל, לפניהם ואחריהם. אולי לא היה זה מיקרה. ישר אל גבולות הקו הירוק היתה זקוקה לצבא יעיל כדי להבטיח את היציבות. הכל הבינו כי הצבא ממלא תפקיד חיוני. לכן הוא משך אליו את מיטב הכוחות. לכן גם ענייני הקידום בצבא הסתדרו, פחות או יותר, לפי הכישרון והיכולת.

כל זה התנוון אחרי מלחמת ששת הימים. היה, עומק אסטרטגי, שהעניק תחושת ביטחון כוזבת. תקציב הביטחון התנפח פי כמה, הצבא שמן, ענייני הקידום הסתדרו לא פעם על פי אמות מידה שונות.

מסביב לשולחן היו מיוצגות כל הרצועות, החל בימין הלאומי הקיצוני (רחבעם זאבי, אריאל שרון) וכלה במחנה השלום הקיי צוני (מתי פלד, ישראל טל, עוז וייצמן). רבין היה, כרגיל, במקום טוב באמצע.

היו ששינו במשך השנים את עמדותיהם. גנדי נשאר גנדי, שרון נשאר שרון, אבל וייצמן הפך מנץ קיצוני ליונה מרחיקת עוף, ומתי פלד הניע מתפקיד המושל הצבאי של עזה לכהונה בכנסת, כשרבים מכוחריו הם ערבים. אך נרמה כי הרוב הגדול של אלופי 1967 הם כיום יונים מתונות.

מעבר לרצועות, יש כמובן היחסים האישיים. ניתן היה לחוש ביחס הקולקטיבי של הפורום כלפי חבר זה או אחר, בלי קשר לרצועותיו. היו שרועותיהם נשמעו בהקשבה ובעניין, היו שעוררו רק חוסר סבלנות. כך זה קורה תמיד במוסד שבו הכל מכירים את הכל היטב.

הוויכוח היה הרבה יותר מעניין מאשר בתוכנית רגילה של מוקד, שבה מברכים פוליטיקאים שאין להם מה להגיד, מול פני מראינים המשתרלים לעשות רושם אינטליגנטי. נאמרו כמה רבדים חשובים.

למשל: שלא היתה שום החלטה לכבוש את הגדה המערבית, ולא היתה שום תוכנית צבאית מוכנה לכך. ממילא גם לא היתה שום תוכנית מדינית לגבי גורל השטחים האלה אחרי כיבושם. אם כן, מדוע נכבשה הגדה המערבית? ומדוע התנהלו הדברים לאחר מכן כפי שהתנהלו? כאשר זה נעשה בלי החלטה מודעת, משמע שיש החלטה בלתי מודעת. מתחת לסף ההכרה החליטו המדינאים והמזכירים ללכת בכיוון זה, ולא בכיוון ההפוך. זה מלמד הרבה על מהות המדינה בימים ההם, ועל מהות התנועה שהולידה אותה.

רבין סיכם את הדברים בקביעה רבת משמעות, שאיש מן המוסכים לא התנגד לה: שאחרי מלחמת ששת הימים ניתן היה להשיג את אותו השלום שהחל שאפני לפני המלחמה. כלומר: שלום מלא ורישמי, על פי הגבולות של ה-4 ביוני 1967. אלא שאז כבר לא היה בצמרת ישראל מי שהיה מוכן לכך. התיאבון כך עם האוכל, כמו שאומרים.

חבלי התליה של המשיח

היסטוריה היא עתידית, אך אינה דמונית. היא נוגעת לאחת משאלות היסוד הנשאלות בישראל: מה יקרה אם — — — אם ממשלת ישראל תחליט לחתום על הסכם שלום, שבמיס גרתו יוחזרו השטחים הכבושים לערבים (ולא חשוב לאילו מהם). מה יעשו המתנחלים? מה יעשה המיקב הגדול של כוחות הימין: גושי אמונים, התחיה, שולי הליכוד? האם תפרוץ מלחמת אחים? האם יהיה מרחק דמים, מחנות ריכוז, חבלי תליה?

מוטי לרנר, שהתמחה בהעלאת רילמות לאומית על הבימה, (קסטנר), עשה זאת שוב. הוא הפך ויכוח פוליטי-אידאולוגי למחזה מרתק ומרגש, החי בלב הצופים במשך ימים: חבלי משיח. הוויכוח הוא בין אנשי גושי אמונים לבין עצמם, בחדר אחד של בית בהתנחלות. אבי המלחמה (עורך תאומי) דומה לחנן פורת. במשבר הגדול, הוא מתלבט. הוא אומר, על העם, שיתייצב כמונו וימין הגוש וימנע על שלום. בניו אינם שותפים לאמונה זו. הם רוצים לפעול כדי לפוצץ את השלום. אחר מהם, אישה מחתרת, מוציא רצון זה אל הפועל: הוא מופצץ את מיסגרי הרהיבת על המפתלים כהם.

בהפסקה אמר אחד הצופים: "את זה אפשר להציג גם בהתנח" ליות! הם יקבלו את זה." המתנחלים שעל הבימה אמנים, ומעוררים אהדה גם בלב מתנגדיהם בקהל. המצוקה הנפשית שלהם כנה. גם הועם שלהם על הפוליטיקאים הצועים והרמאים, ועל העם שטוה-הזימה המעדיף את סירייה-הבשר של ריזנגוף על פעמי-הגאולה. מבחינה תיאטרונית, זוהי עבודה טובה. הכל נעשה בחסכנות,

בלי גימיקים. לרנר והבימאי שלו, אילן רונן (שביום גם את קסטנר), עומדים בפני הפיתוי להפריז, להשתמש באפקטים המתבקשים כמעט. למשל: שידורי-החזרות של קול ישראל על המשא-זהמתן לשלום. הם מעניקים לעלילה ריאליזם מדהים, אך מושמעים רק כשזה דרוש באמת. חצי תריסר אנשים יוצרים את הרושם כאילו מסביבם הומים רכבות. המישחק טוב, וגם טוב מאוד.

כך גם התפארה: אין היא מתחלפת במשך כל ההצגה, אך היא מאפשרת פעילות מתמדת.

לרנר שם את האצבע על הנקודה המכרעת. השאלה המרכזית אינה שלום מול מלחמה, אלא דמוקרטיה מול דיקטטורה של מיעוט קנאי. האם זכאי רוב העם להחליט על גורלו, או שמא יש ציווי עליון, העומד מעל לרצון הרוב?

המחזה מסתיים בנימה פסימית. פיצוץ המיסגרים מביא למילחמה רבתי בין ישראל והעולם האיסלאמי כולו. אולם למעשה המסקנה היא אופטימית. גושי אמונים ודומי מתקיימים על

אורי אבנרי

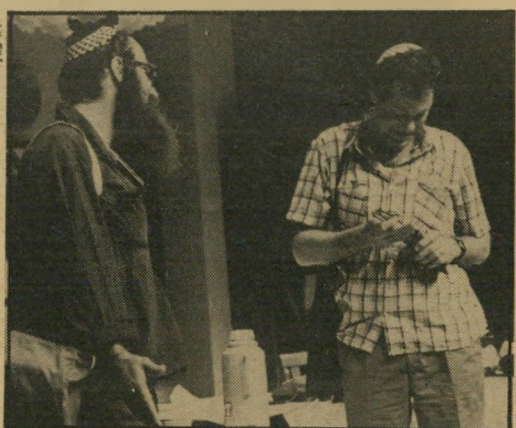
אהדת חלק מן הציבור. ממנה, ורק ממנה, הם שואבים את כוחם. כאשר הציבור פונה להם עורף, הם קמלים. לא תהיה מלחמת אחים. אם רוב העם לא ירצה בשלום, לא תהיה סיבה למלחמת אחים. ואם הרוב המכריע של העם ירצה בשלום, כוחו של גושי אמונים ימוג מעצמו.

האקדה של גורודיש

בשיחה שערך אדם ברוך עם שמואל גונן, בג'נגל המרכזי אפריקאי, אמר גורודיש: (עשו בי) לינץ' ציבורי. הייתי על תקן של מצורע. הייתי עובר ברחוב ואיש לא היה אומר לי שלום. אנשים שרעו מכרי היו מסובכים את הראש הצידה. "כשהורדתי, התקשרתי לעיתונות, רציתי לדבר עם עיתונאים, רציתי להיאבק, אף אחד לא הסכים לדבר איתי, חוץ מאורי אבנרי. והוא דיבר איתי. אני לא אשכח לו את זה לעולם."

כשהתייצב העולם הזה אז לימין גורודיש בשעתו הקשה ביותר, זה הפתיע רבים. קשה היה להעלות על הדעת ניגוד גדול יותר מאשר זה הקיים בינו וביני. הוא ייצג את כל הגישות שאני מתנגד להן בחריפות. הוא איש הימין. הוא לא אומר קיצוני. הוא מיליטריסט מן הסוג הפסול בנינו ביותר. מוצאו מן החוגים החרדים ביותר. ואחרי הפרשה התקשר עם רודן אוכליאנס, "הקיסר" בוקאסה.

אם כן, מדוע היה העולם הזה העיתון היחידי שקם להגנתו? לא היה לי ריב עם מי שבא להטיל על גורודיש את האחריות לכל מה שהתרחש בפיקור-הרום, ערב מלחמת יום-הכיפורים ולאחר-מכן. כאלו-הפיקוד, הוא נשא באחריות, כשם שרודן אלעזר נשא באחריות לכל מה שהתרחש בצ"ה. זוהי אחריות כוללת של מצביא למחזלי צבאו של מפקד במחזלי פיקודו. כשם שהדרג המדיני חייב לשאת באחריות לכל מה שמתרחש בתחום שילטונו.

"חבלי משיח": עורך תאומי ויגאל נאור

שות השופט משה אגרנט, ובה היו חברים, בין השאר, ייגאל דיין וחיים לסקוב. ועדה זו הטיחה בפני דרו, גורודיש ואחרים האשמות חמורות ומפורטות, מבלי לתת להם כל אפשרות להגן על עצמם ולנסות להפריך את האשמות.

ביליית ימים שלמים עם גורודיש, עינתי במיסמכים, שמעתי הקלטות וראיתי ראיות אחרות, והגעתי לכלל מסקנה שהיה בידיו חומר מוצק להפרכת חלק מן הטענות. אך לא זה היה העיקר. העיקר היה שהוועדה הפרה בצורה גסה את החוק, ושבת-המישפט העליון של המדינה סירב להושיע, משום כבודו של השופט אגרנט (כך אני סבור).

כחבר הכנסת השישית הייתי אחד האבות-המולידים של ועדות-החקירה. זה היה אחד ממעשי-החקיקה המפוארים של הכנסת, יצירתו של שר-המישפטים יעקב-שימשון שפירא. בסעיף 15 של החוק נאמר בפירוש שהוועדה חייבת (לא רשאית, אלא חייבת) להזייר נאראש כל אדם העלול להיזק מתוצאות חקירתה, ולאפשר לו להגן על עצמו עצמו ובאמצעות פרקליטים. לחקור ערים חקירת שתי-וערב, לעיין בכל המיסמכים, וכי' ועדת-אגרנט פשוט התעלמה מסעיף זה. זאת היתה אחת השערוריות המישפטיות הגדולות בתולדות המדינה.

לא היה לי שמץ של ספק שנעשה כאן עוול משווע. לא אגלה סוד אם אומר שגם יעקב-שימשון שפירא סבר כך. הכנסת כולה הורתה באיחור רב בעוול זה, כאשר תיקנה את הסעיף 15 וקבעה כי להבא לא תוכל ועדת-חקירה המפרה את הסעיף הזה, להטיב מסקנה אישית כלשהי נגד מי שלא הוזהר כדין בעוד מועד.

ראיתי שגורודיש היה קרוב לייאוש. הוא נשא עימו אקדה לכל מקום. גם כאשר ישב בביתו שיחק לא פעם באקדה הקטן. הוא התפאר בכישוריו כצלף.

יתכן שהגנתנו עליו החזירה לו את האמונה שיכול אדם לעמוד על שלו גם בשעה קשה, ומנעה בערו מלבצע מעשה-ייאוש. הגילוי שהוא שקל אז התנקשות בחייו של משה ריין כלל לא הפתיע אותי. חשתי שהוא קרוב למעשה כזה. אולי יש משום אירוניה בכך שעורתי להציל את חייו של דיין, מבלי ששנינו ידענו זאת.

אם גורודיש זוכר אותי לטובה על כך, גם אני זוכר אותו לטובה. מבלי לדעת זאת, הוא עזר גם לי בשעה קשה. חודש אחרי מלחמת יום-הכיפורים נערכו הבחירות לכנסת השמינית, שבהן איבדה תנועת העולם הזה את ייצוגה בכנסת. לגבי לא היתה זאת רק מכה פוליטית, אלא גם אישית.

מבחינה פוליטית זה היה אסון. תנועת העולם הזה נועדה לשמש בסיס להקמת כוח פוליטי גדול חדש. שהיה אמור לאחד את כל כוחות השלום והקדימה החוקי-מימסטיים. זכינו במנדאט אחד ב-1965, ובשני מנדאטים ב-1969. קיוונו לגרול ב-1973. תחת זאת נמחקנו מן המפה הפוליטית.

גורודיש

מחנה-השלום לא החלים ממ' כה זר היום. התפתחותו נפג עה בשלב קריטי, ומאז הוא מפרי פו.

בשבילי היתה זאת גם מכה אישית מכאיתה. חשתי עצמי נב גר. בבחירות לכנסת השביעית הצביעו בעד הרשימה שבכראשור תי 16,853 איש ואשה. בבחירות לכנסת השמינית זכינו רק ב-10,469 קולות. משמע ש-6384 בני-אדם, שהצביעו בעדי ב-1969, לא עשו זאת ב-1973.

האמנתי כי שירתתי את האנשים האלה בנאמנות. הגשמתי את כל אשר הבטחתי. פעלתי בדיוק בהתאם לעקרונות שהצגתי אותם לבחורים. במשך שמונה שנים לא היה לי שבת או חג, לא ידעתי יום אחד של מנוחה, לא הייתי בשפת-הים. היה נרמה לי מלא. במשך כל שנות כהונתי לא קיבלתי אף רמו של ביקורת מפי בוחריי.

משום כך היתה תחושה-הביגדה חריפה. הרגשתי כמו אוהב שאהובתו בגדה בו. בחיי נפער חלל ריק. בדיוק אז באה פרשת גורודיש. התמסרתי לה ככל ליבי. פעל-תי כמיטב יכולתי לחשיפת העוול. זה העסיק אותי במשך כמה שבועות. הרגשתי שאני עושה מעשה חשוב — חשוב לאיש גורודיש וחשוב למדינה. תוך כדי כך התגברתי על המשבר שהתחולל בי. חוץ מרחל אשתי לא הרגיש בו איש. בוודאי לא גורודיש.

כך שמבחינה מסויימת גם אני חייב לו תודה.

דיינו

שימעון פרס וחסידיו חוזרים לעיתים כה קרובות על השיגים בשנות כהונתו של פרס כראש-הממשלה, עד כי נרמה לי שהגיע הזמן למסל את התמליל ולקבוע לו נוסח קבוע ואחיד.

למשל: כמה מעלות טובות לשימעון פרס עלינו. אילו חיסל את האינפלציה, ולא הוציא אותנו מלבנון — דיינו. אילו הוציא אותנו מלבנון ולא עימעם את שינאת-האחים — דיינו. אילו עימעם את שינאת-האחים ולא הביא אותנו אל סף הוועידה הבינלאומית — דיינו.

אילו הביא אותנו אל סף הוועידה הבינלאומית ולא — — — וכן הלאה.